

نقش بانکداری الکترونیک در پولشویی مدرن

از آغاز آفرینش تا کنون، بشر روش‌های مختلفی را برای تجارت به کار برده است. ابتدا سیستم تبادل کالا رایج بود، بعدها سیستم کالای محبوب جای آن را گرفت، لیکن بدون شک اختراع پول نخستین انقلاب در زمینه تجارت بود، زیرا ارزش آن مشخص بود، حمل آن آسان بود، فاسد نمی‌شد و همه طالب آن بودند. تحولات و انقلاب فناوری اطلاعات و ارتباطات، چهره تجارت را نیز دگرگون کرده است و امروزه با مفهومی جدید به نام تجارت الکترونیک روبه‌رو هستیم که زندگی بشر کنونی را دستخوش تغییرات اساسی کرده است. تجارت الکترونیکی از نمودهای عینی انقلاب فناوری اطلاعات و ارتباطات در عرصه اقتصاد است. این سبک از تجارت به دلیل مزایا و منافع سرشاری که برای انسان داشته به سرعت در حال گسترش است و به قطعیت می‌توان ادعا نمود که تجارت الکترونیک بسیاری از محدودیت‌های تجارت سنتی را از پیش رو برداشته و نه تنها فرم و شکل ظاهری تجارت سنتی بلکه محتوای امر تجارت را نیز دستخوش تغییرات خود کرده است. در پولشویی مدرن (الکترونیکی)، پولشویان به جای استفاده از روش‌های قدیمی و پردر دسر پولشویی سنتی، از گروهی از تکنیک‌ها و امکانات فضای مجازی مثل انتقال سریع پول از یک کشور به دیگر کشورها و... برای پاک کردن منابع ناپاک عواید خود استفاده می‌کنند. تحولات شگرفی که در نظام پولی و بانکی جهانی بواسطه انقلاب فناوری اطلاعات و ارتباطات بوجود آمده، باعث بوجود آمدن مفهومی جدید از جرم پولشویی، به نام پولشویی مدرن (الکترونیکی) شده که به دلیل ابعاد بسیار مخرب آن در سطح ملی و بین‌المللی توجه نظام‌های اقتصادی، سیاسی و حقوقی کشورها را به خود معطوف داشته است.

با پیدایش و به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در جوامع امروزی و همگرایی تجارت و کسب و کار و بانکداری با آن موجب رشد و توسعه پولشویی گردیده و محیط مناسبی را برای پولشویان سنتی از طریق فضای مجازی بوجود آورده که نه تنها ریسک عملیات پولشویی را افزایش نمی‌دهد، بلکه موجب تسهیل فرآیند پولشویی و ایجاد پولشویی الکترونیکی گردیده است. بنابراین می‌توان گفت پول و بانکداری الکترونیکی برای پولشویان ابزار بسیار ارزشمندی محسوب می‌شود، زیرا با کمترین هزینه، بیشترین منفعت را نصیب آنان می‌کند. این در حالی است که فناوری‌های جدید به دلیل مزایای بی‌شماری که برای جوامع به همراه دارند، قابل حذف نیستند و تنها راهی که باقی می‌ماند دنبال کردن سیاست‌های اصولی است که از سوء استفاده‌های کلانی نظیر پولشویی جلوگیری می‌کند و در عین حال به فعالیت‌های مشروع و قانونی که موجبات پیشرفت جوامع را فراهم می‌آورند، لطمه‌ای وارد نمی‌آورد. انتقال الکترونیکی وجوه که به انتقال بی‌سیم شهرت دارد به بهرکاران سازمان یافته این امکان را می‌دهد که با بهره‌گیری از بانکداری الکترونیکی، پول‌های کثیف و عواید مجرمانه را درست مانند پول‌های ناشی از فعالیت‌های تجاری مشروع و قانونی و بی‌هیچ خطری به حساب‌های مختلف منتقل کنند. در واقع فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، محدوده آزاد مالی و تجاری را به صورت مجازی ایجاد کرده است که می‌تواند فارغ از الزامات قانونگذاری و حسابرسی‌های مالی به فعالیت خود ادامه دهد. این جریان آزاد سرمایه‌ها که دستاورد فناوری تلقی می‌شود، گردش سرمایه را در بازار جهانی در هر دو شکل قانونی و غیرقانونی امکانپذیر می‌سازد. همانطور که میدانید پولشویی به طور سنتی در سه مرحله محقق می‌شود: نخست: تزریق درآمدهای نامشروع به شبکه‌های مالی رسمی یا غیررسمی و یا خرید کالاهای گران قیمت به منظور تبدیل منابع مالی مجرمانه به ابزارهای مالی مشروع است که معمولاً در کشوری که درآمد مجرمانه در آن تحصیل شده ارتکاب می‌یابد. دوم: همراه کردن زنجیره پیگیری و حسابرسی از طریق تبدیل درآمدهای نامشروع به منابع مالی با منشأ مبهم است. حواله و انتقال وجوه به حساب‌های بانکی در خارج از کشور محل تولید منابع مالی نامشروع، از مهم‌ترین شیوه‌هایی است که در این مرحله مورد توجه پولشویان قرار می‌گیرد. این کار از طریق بانک‌های فراساحلی یا مراکز تجاری منطقه‌ای و یا بانک‌های بین‌المللی عملی می‌شود که مشمول مقررات سخت‌گیرانه نیستند. سوم: تزریق درآمدهای شسته شده به جریان‌های اقتصادی مشروع و یکپارچه‌سازی و ایجاد ظاهر قانونی برای درآمدهای حاصل از فعالیت‌های مجرمانه است. در این مرحله انتقال وجوه به کشورهایی صورت می‌گیرد که از ثبات اقتصادی بیشتری برخوردارند. در پولشویی مدرن یا پولشویی به سبک الکترونیکی، نیازی به گذر از این مراحل (به صورت سنتی) وجود ندارد و گردش سرمایه‌های نامشروع در بستر مبادلات الکترونیکی و شبکه‌های مالی در کسری از ثانیه امکان‌پذیر است، بی‌آنکه اثر قابل‌تعمیقی از منشأ عواید مجرمانه و محل تخصیص و مصرف آن بر جای مانده باشد. پولشویی از طریق بانکداری الکترونیکی به هر دو روش مستقیم و غیرمستقیم انجام می‌شود. در روش مستقیم فرد پولشو از طریق رابطه مستقیمی که با مؤسسه مالی دارد با ارائه هویت به روشی که نیت و قصد واقعی‌اش پنهان بماند، به راحتی عملیات پولشویی را انجام می‌دهد.

منظور از روش مستقیم این است که فرد پولشو با استفاده از فناوری امضای دیجیتال و از طریق اینترنت به صورت مستقیم با مؤسسه مالی مربوطه ارتباط پیدا می‌کند و بدون حضور فیزیکی در بانک یا مؤسسه مالی حساب باز کرده، با ارائه هویت‌های ساختگی و حتی جعل امضای دیجیتال، بدون اینکه توجه کسی را به خود جلب کند، مراحل پولشویی را انجام می‌دهد. پولشو در روش مستقیم می‌تواند از طریق پنهانکاری در ساختارهای تجاری، استفاده نادرست از تجارت‌های قانونی، به کار بردن اسناد و هویت‌های ساختگی، سوء استفاده از مسائل مربوط به صلاحیت قانونی بین‌المللی و استفاده از امتیاز گمنامی و ناشناختگی در فضای مجازی به اهداف خود برسد، بدون اینکه تراکنش‌های انجام شده به عنوان تراکنش‌های مشکوک گزارش شود. روش دیگر مورد استفاده در پولشویی مدرن (الکترونیکی)، روش غیرمستقیم است. در این روش از رابطه مستقیم با مؤسسه مالی اجتناب می‌شود. هدف از چنین رابطه‌ای آن است که این معامله به عنوان یک معامله مشکوک گزارش نشود. پولشویی الکترونیکی اغلب با استفاده از روش غیرمستقیم صورت می‌گیرد، زیرا در این روش، کار سریع‌تر پیش می‌رود، بدون اینکه توجه مقامات را به این نکته جلب کند که پول از منشأ غیرقانونی و غیرمشروع بدست آمده است.

با توجه به مطالب عنوان شده می‌توان نتیجه گرفت: پیدایش بانکداری الکترونیکی و شیوه‌های نوین انتقال الکترونیکی وجوه، باعث تسهیل ارتکاب جرم پولشویی گردیده و روش‌های جدیدی را جهت ارتکاب این جرم پدید آورده است. امروزه پولشویان می‌توانند به راحتی و با استفاده از امکاناتی که بانکداری الکترونیکی و فضای مجازی در اختیار آنان قرار می‌دهد به انتقال درآمدهای ناپاک خود به سایر کشورها و شستشوی عواید حاصل از جرایم مختلف بپردازند. کشورهایی که از فناوری پیشرفته اطلاعات بهره‌مند هستند و در عوض، ظرفیت اندکی برای مبارزه با جرایم مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات و رایانه دارند به بهشتی برای ارتکاب جرایم سازمان یافته از جمله پولشویی، تبدیل می‌شوند. با توجه به این که گروه‌های سازمان یافته ی تبهکارانه می‌توانند متخصصین و دانشمندان مختلف شاغل در رشته‌های فناوری اطلاعات را به کار

گمارند، در آینده باید منتظر مبتکرانه ترین شیوه ها و جدیدترین روش های ارتکاب جرایم سازمان یافته باشیم. امروزه اکثر نظام های حقوقی بر این امر اجماع دارند که رشد فزاینده فناوری موجب گسترش استفاده روز افزون از فناوری های اطلاعات و شبکه های اطلاع رسانی رایانه ای برای ارتکاب جرایم اقتصادی شده است. آثار زیانبار پولشویی بر اقتصاد از جمله تخریب بازار مالی، تخریب بخش خصوصی، اخلاص و بی ثباتی در اقتصاد، خدشه دار شدن حیثیت بین المللی کشورها و سایر آثار منفی سیاسی و اجتماعی این جرم و ماهیت فراملی آن و امکان گسترش این جرم به سرزمین دیگر کشورها، جرم انگار کلیه ی اشکال پولشویی در قوانین داخلی و اسناد بین المللی و نیز همکاری تنگاتنگ میان کشورها به منظور پیشگیری، تحقیق و تعقیب جرایم مبتنی بر فناوری های پیشرفته و به ویژه پولشویی با بهره گیری از روش های الکترونیکی را طلب می کند.

در پایان به مواردی که می تواند علاوه بر مسائل مربوط به تجارت الکترونیک (که در مقالات بعدی بیشتر بدان خواهیم پرداخت)، در نظام حقوقی ایران نیز جهت بهینه نمودن مبارزه با تطهیر درآمدهای ناشی از جرم، انجام گیرد اشاره می شود:

یکی از راه های اساسی برای مبارزه با پولشویی این است که با اتخاذ تدابیری، از وقوع جرایم دارای درآمدهای مالی پیشگیری به عمل آید تا با کاهش جرم مبنا، موضوع پولشویی که تطهیر درآمدهای ناشی از جرم است نیز کاهش یابد.

تدوین قانون خاص مبارزه با پولشویی با سرمشق گرفتن از قوانین دیگر کشورها به ویژه کنوانسیون های بین المللی و منطقه ای، و همچنین رفع نقایص و اشکالات قانون مبارزه با پولشویی.

پیوند یافتن برخی از سامانه های بانکی و بورس اوراق بهادار به یکدیگر و در نهایت ارتباط آن با نظام مالیاتی نیز می تواند اجرای قانون مبارزه با پولشویی را آسان تر و کارسازتر کند.

اصلاح ساختار مالیاتی کشور و جلوگیری از فرار مالیاتی پولشویان، می تواند اقدامی مؤثر در جلوگیری از پولشویی باشد.

با توجه به این که بانک ها و مؤسسات مالی نقش بسزایی در کشف و مبارزه با پولشویی دارند، لذا آموزش کارکنان بانک و اصلاح قوانین بانکی نقش مؤثری در توسعه مبارزه با پولشویی و اجرای هر چه مؤثرتر و سریع تر دستورالعمل های مربوطه در بانک دارد.

مسئولین تراز اول بانکی کشور، باید اصرار و اجبار همیشگی خود مبنی بر جذب منابع و سپرده های مردمی به هر قیمت و وسیله را تعدیل نموده و اجرای آن را در سایه اجرای مقررات، خصوصا مقررات مبارزه با پولشویی مطالبه نمایند.

با نام کردن حساب های بانکی بی نام در زمان افتتاح حساب ها و بستن این گونه حساب ها یکی دیگر از راه های مؤثر در مبارزه با پولشویی می باشد.

متصل کردن فناوری های جدید پرداخت به مؤسسات مالی و حساب های بانکی و الزام به داشتن

رویه های استاندارد ثبت اطلاعات و نگهداری رکوردها برای این سیستم ها به گونه ای که بتوانند رکوردهای مربوط را به وسیله اختیارات قضایی، بررسی، مستندسازی و توصیف کنند و ایجاد استانداردهای بین المللی برای این مقیاس ها و معیارها.

توسعه ی ظرفیت های فناوری اطلاعات جدید که هم به کشف تراکنش های پیوسته ی مشکوک و هم به تأیید مشتری کمک کند.

محدود کردن انواع خدمات مجاز پیوسته (خدمات بانکی پایه) صرفا به حساب هایی که به روش سنتی و چهره به چهره گشایش شده باشد و جلوگیری ارائه ی خدمات الکترونیکی توسط مؤسسات مالی غیر مجاز.

سخن آخر اینکه ایجاد سیستم های مؤثر شناسایی مشتریان توسط بانک ها و برنامه های کنترلی فعالیت های مالی مشتری، مؤثرترین اسلحه برای مقابله با پولشویان و جلوگیری از سوءاستفاده آنها از سیستم بانکی است. احراز هویت مشتری بر اساس اصل مدارک شناسایی معتبر و هوشیار بودن کارکنان بانک نسبت به مبادلات مشکوک و غیر معمول از مهمترین الزامات اولیه برای جلوگیری از فرآیند پولشویی در بانک ها به شمار می رود. در آینده به بیان روش های پولشویی الکترونیکی و فرصت های مناسبی که بانکداری الکترونیکی غیرایمن در مفهوم عام در اختیار پولشو قرار می دهند، خواهیم پرداخت.